

„Zničili jsme talenty!“ Profesor rozsekal inkluzi. A ukázal, kdo za to může

27.8.2025 - Libor Vondráček | Svobodní

„Pokud dáváme přednost dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a ne nadaným, nejspíš více poškozujeme skupinu nadaných,“ říká bývalý ministr školství a dnes expert Svobodných profesor Dalibor Štys v obsáhlém rozhovoru pro ParlamentníLity.cz, ve kterém doslova cupuje povinnou inkluzi. Tu chtějí Svobodní, kteří letos kandidují na společné kandidátce s SPD, Trikolorou a PRO zrušit.

Pane profesore, Svobodní mluví o inkluzi jako o „plošném experimentu, který selhal“. Co konkrétně podle vás nefunguje?

K inkluzi ve formě, kterou máme, jsme dospěli na základě rozsudku „D. H. a ostatní versus Česká republika“ Evropského soudu pro lidská práva v roce 2006 a následných kontrol ze strany Rady Evropy. **O detailech jsem psal minule**, nebudu to opakovat, dnes bych se rád vyjádřil k objektivním důsledkům rozporu mezi biologií člověka, kdy lidé jednoduše jsou různě nadaní, a právem, které musí platit pro všechny.

Samozřejmě že bez práva by se lidská společnost stala rejdištěm tlup různých grázlů, kde by obyčejný pracovitý člověk neměl šanci. Inkluze podle českého vzoru, spíše tedy podle Rady Evropy, ale ignoruje odlišnost mezi lidmi. Přitom lidé jsou nesmírně odlišní a už české školství před rokem 2006 nedávalo dost šancí nadaným. Ale díky malému zastoupení osmiletých gymnázií na jednom konci a speciálních/zvláštních škol na druhém konci přece jen v rámci ekonomických možností docela fungovalo, což konstatovali i soudci, kteří k rozsudku D. H. vydali disentní stanoviska.

Musíme se vrátit k rozložení schopností ve společnosti. Na rozdíl od mnoha autorů z oboru psychologie se ani nedomnívám, že by rozdělení talentů ve společnosti bylo striktně dáno geneticky nebo že by bylo striktně dáno vlivem prostředí. A už vůbec rozdělení talentů nekopíruje Gaussovu křivku, je mnohorozměrné tak, jako jsou mnohé talenty, které společnost pro své fungování potřebuje a využívá. Jsou mnohé jiné distribuce, než je ta Gaussova, která je vrcholem toho, co se psychologové naučili ve škole. Je to právě naopak, pokud můžeme skutečně v plné míře použít toto takzvané normální rozdělení, pozorujeme najednou směs mnoha jevů. V jedné části mé vědecké práce jsme objevili metodu, jak jednotlivé distribuce z datové sady vytáhnout.

Každé reálné rozdělení má svůj generující mechanismus, tj. jak se jednotlivé prvky systému, v našem případě žáci, chovají. Chování určuje systém, ten dává pravidla pro setkávání prvků a jejich pohyb v rámci systému. Pokud podpoříme jeden typ interakcí, rozdělení se změní. A právě podporou tohoto jednoho typu interakcí vzdělávání je. Ve světě 18. století bych se pravděpodobně nikdy nestal profesorem fyziky, ale daleko spíše vesnickým kovářem, a to vzhledem ke svému fenotypu.

Nejprve pokud jde o objektivní poznatky o významných talentech na straně jedné a dětí se speciálními vzdělávacími potřebami na straně druhé:

Ústav CERGE EI **nedávno vydal studii** Co (ne)víme o žácích s kvantitativním nadáním? Česko v mezinárodním srovnání: Ze závěrů cituji: „... Mezi žáky 4. ročníků identifikujeme v Česku 10,2 % kvantitativně nadaných, mezi 15letými jich nacházíme 12,7 %, z toho 3,1 % mimořádně...“, „... Nacházíme výrazně více kvantitativně nadaných, než uvádějí oficiální statistiky... Ty na základních

školách udávají pouze 0,2 % nadaných žáků a 0,1 % mimořádně nadaných.“ Podobně se o podhodnocení počtů nadaných žáků vyjadřuje i Česká školní inspekce.

Podle statistik Ministerstva školství ze všech 419 537 žáků základních škol ve školním roce 2024/2025 bylo žáků se speciálními vzdělávacími potřebami 24 936. Tedy nějakých 5,9 %. Jsou i jiné statistiky, bývalý ministr Plaga nedávno mluvil o 12 % inkludovaných.

Pokud dáváme přednost dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a ne nadaným, nejspíš více poškozujeme skupinu nadaných. Navíc, jak jsem napsal, rozdělení nadání ve společnosti není nezávislé na tom, jak se společnost k talentům chová.

Zastánci inkluze tvrdí, že jde o moderní a humánní přístup. Vy říkáte, že škodí všem. Můžete být konkrétní - jak trpí učitelé, děti s poruchami a jak ostatní žáci?

Nejsem učitel a nemám k dispozici statistiku na tak detailní úrovni, abych se mohl vyjádřit k jednotlivým mechanismům působení naší formy inkluze. Takže vědomě uvádím anekdotické příklady.

Vím, že stále nastávají případy, kdy ve třídě není nikdo se zvláštními vzdělávacími potřebami. Učitelé si do těchto tříd chodí odpočinout. Ale je zřejmé, že když ve třídě je žák, který nedokáže sledovat výklad a uprostřed výuky nesrozumitelně vykřikuje nebo pobíhá, žádná výuka se nekoná. Jak lze více trpět ve škole, když se tam nedá učit?

Dalším pozoruhodným důsledkem inkluze je, že žáci, kteří se vzdělávají podle speciálních vzdělávacích plánů, nemají tento fakt zmíněn na vysvědčení. Žáci se pak o této nespravedlnosti samozřejmě zmiňují doma a mnozí rodiče se snaží „nespravedlnost“ narovnat tím, že pro své dítě také získají nějakou diagnózu. Jedna paní učitelka mne upozornila na neoprávněné sebevědomí žáků, kteří získají dobré známky, aniž by ve skutečnosti potřebné znalosti nebo schopnosti měli.

Protože rodiče mají samozřejmou tendenci své dítě chránit, snaží se často pro něj také „získat diagnózu“. Kdo nám dnes poví, jaká část diagnóz by obstála v období „před inkluzí“. Plzeňský psychiatr profesor Jan Vevera udělal experiment, kdy svým kolegům rozeslal charakteristiku Toma Sawyera z románu Marka Twaina. Výsledek byl, shrnuto jeho slovy „... **Oslovili několik desítek čerstvě atestovaných psychiatrů** s otázkou, jak by léčili hypotetického dospívajícího – ukázalo se, že naprostá většina z nich by mu okamžitě dala psychiatrickou diagnózu...“ Troufám si dokonce tvrdit, jen z vlastní životní zkušenosti vědce, s velkou ambicí uspět a sportovce s nemenší ambicí, že při „předinkluzivním“ posuzování by se mnozí lidé z kategorie speciálních vzdělávacích potřeb přesunuli do kategorie talentů. Velcí talenti musejí některou část své osobnosti přirozeně zanechat nekultivovanou. Už z časových důvodů.

Nemusím si pomáhat nějakým hypotetickým spolužákem, který by byl mohl mít problémy. Byl jsem to já sám. Narozený 1. září jsem byl ve třídě nejmladší, navíc výtvarně nenadaný, dlouho jsem se učil čitelně psát. Dnes by mi maminka diagnózu jistě vyběhala. Úplně ji při tom vidím. Kde by byly moje později uznávané slohy, polyglotismus a kde by byly mé vysokoškolské tituly z exaktních věd a profesura aplikované fyziky?

Jak vypadá „běžný den“ učitele ve třídě, kde jsou extrémně rozdílné potřeby a kde chybí asistent? A jak to ovlivňuje kvalitu výuky?

K tomu, co jsem řekl v předchozím komentáři, jedna další anekdota. V nedalekém Petříkově je krásná malotřídka, která se svým přístupem k žákům až podobala Scio škole nebo nějaké jiné alternativě. Žáci se motali po kabinetech, ve třídách se prolínali podle toho, jak komu který předmět šel. Ale byli pořád státní škola a museli brát spádové žáky včetně těch inkludovaných. A náhle ve třídách, kde byl

inkludovaný žák, nastalo sedění v lavicích a nervózní křičící učitelka. To mi smutně sdělil tamní ředitel, když jsme se zajímali o umístění našeho syna. Zůstal v Rakousku, na tamní „obyčejné“ malotřídce, kde jsou, mimochodem, též inkludovaní žáci. Ale jen v první a druhé třídě, kde dvakrát propadnou (!) a pak běží půlroční důkladné šetření.

Co říkáte na argument, že zrušení inkluze by bylo krokem zpět a „diskriminací“?

Nesprávné je už tvrzení, že před rokem 2006 inkluze nebyla. Už před rokem 1989 se vytvářely podmínky pro integraci žáků s tělesným postižením. Po roce 1989 se i mnozí speciální pedagogové snažili dělat svou práci co nejlépe. Myslím, že jsem to vysvětlil výše: Tím, že podporujeme žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a budeme dále posunovat hranice těchto diagnóz směrem do normality a na druhé straně nepodporujeme talenty, ohrožujeme naši budoucí intelektuální a technologickou základnu. Full stop.

Jak by mělo vypadat vzdělávání pro děti se specifickými potřebami, pokud se inkluze zruší? Vrátime se k praktickým a speciálním školám?

Jak jsem již psal, rakouské školství je českým školstvím, kdyby se vyvíjelo bez všech tragických situací počínajících okupací Německem od roku 1938. Tak, jako jsme úspěšně v podstatě převzali rakouský vinařský zákon, bylo by nejsnazší převzít rakouský školský systém. Navíc bez zátěže jejich největšího problému, kterým je vysoký počet dětí, které neumějí národní jazyk, ve třídách. Cokoliv zjednodušujícího tady teď uvedu, bude vytržené z kontextu a vyvolá okamžité rozčilení z nepochopení.

Chystáte veřejné besedy a setkání k tématu školství. Jaká je odezva rodičů a učitelů, se kterými mluvíte?

Problematika Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je obrovsky široká. Proto bojuji na mnoha frontách, logicky ze své profese nejvíce ve věcech vědy, výzkumu a transferu technologií. Takže opět anekdoticky. I ve své blízkosti jsem u vysokoškolačky s mimořádně úspěšným dospělým synem zaznamenal názor, že její syn trpěl nedostatkem inkluze. Duch maminky ze známého českého filmu pronásledující gymnazijního profesora se slovy: „Na řemeslo se nehodí, z měšťanky ho vyhodili, tak aspoň tu maduridu dyby udělal!“ stále přetrvává bez ohledu na sociální postavení a vzdělání. K tomu má Rakousko vypracovanou komplexní metodiku, na jejímž konci je psaný protokol, který definuje vzdělávání buď ve třídě podle osnov zvláštní školy, nebo ve zvláštní škole. A to se objeví na vysvědčení. Co myslíte, bude maminka spíše usilovat o získání úlev pro své dítě nebo se bude spíše snažit se s dítětem trochu doma učit, pokud by mělo mít na vysvědčení: „Vzdělával se podle vzdělávacího plánu zvláštní školy“? To by jí potomek pěkně poděkoval. Alespoň v případě většinové populace.

Jaké legislativní změny by Svobodní prosazovali hned po vstupu do sněmovny? Bylo by to právě zrušení inkluze?

Ony se na Ministerstvu školství za profesora Beka odehrály některé pozitivní změny, zejména další tlak na slučování základních škol a svazkové školství. Bezprostřední škody jsou zejména v nových vzdělávacích plánech na základních školách a v zohlednění propadavosti při financování vysokých škol, kdy obory, kde končí málo studentů, přijdou o peníze.

Vyhazování studentů na vysokých školách je třeba naopak podpořit, už tak jsou vysoké školy pod tlakem na změkčování nároků, aby se k nim studenti vůbec hlásili a nastoupili. To je třeba ošetřit hned. Máme dost soukromých škol, kde si vystudování je možné zaplatit, nemusí to platit stát. Dále by měla následovat revize kvality oborů na vysokých školách a přesun celých oborů na praktičtější

zaměřené polytechnické vysoké školy nebo na vyšší odborné školy.

Změna systému inkluze a svazkové školy spolu přímo souvisí. Zvláštní škola musí být na každé svazkové škole. A měla by tam být i třída pro těch 12 % nadaných, do níž by se propracovali i méně nadaní, ale mimořádně pilní.

Při rychlém zavedení těchto opatření by do čtyř let naše hospodářství i kultura vzkvétaly. Už se těším na bouře odporu v Karmelitské ulici před branou ministerstva školství, budu jim čelit naprosto klidně.

Máte podporu učitelů, nebo se ještě bojíte o tom veřejně mluvit?

Nemám žádnou statistiku, co učitelé skutečně podporují. A celkem logicky, navíc v rámci svých omezených časových možností, se setkávám s učiteli, kteří mne podporují.

Jak se změnil přístup ke vzdělávání za posledních 10-15 let a kam se podle vás ubíráme, pokud se trend nezastaví?

Mám zkušenost, že moje názory jsou v určitém okamžiku považovány za nepřijatelné a po čase, tak 10, ale někdy až 35 let, se většinová společnost smíří s tím, že jsou pravdivé a začne je naopak požadovat. A mnozí je požadují s mnohem větší silou, než bych to dělal já. U vzdělávání je navíc ten problém, že děti se vyvíjejí a není možné ztrácet čas dohadováním, učit se musí. Jistý společenský konsenzus na racionálním chování by v současné České republice vcelku byl.

Bohužel tlaky podpořené „evropským konsenzem“ jsou také velmi silné, a to zatím i ekonomicky. Ale všichni dobře víme, že v Evropě dochází k deindustrializaci. Nakolik je to důsledkem malého tlaku na výuku matematiky a přírodních věd, je možné se dohadovat, ale veleúspěšných zemí jihovýchodní Asie se pochyby o potřebě výuky přírodních věd rozhodně netýkají. Máme šanci se vrátit na pozitivní trajektorii, je právě ten správný okamžik, musí se to ale spustit hned.

Ale hlavně, musí se rodit děti. A to je jiná kapitola.

Zdroj: Parlamentní listy

<https://svobodni.cz/nezarazene/znicili-jsme-talenty-profesor-rozsekal-inkluzi-a-ukazal-kdo-za-to-muze>